

A fordítók és tolmácsok személyiségtípusának vizsgálata az introverzió és az extravertió tekintetében

Annár Dóra

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Investigating the Personality Types of Translators and Interpreters in Terms of Introversion and Extroversion.

Abstract: My paper investigates the personality types of translators and interpreters in terms of introversion and extroversion. It explores the relevance of the stereotyped statement according to which translators are typically more introverted, while interpreters are typically more extroverted, and whether these professionals tend to take their type of personality into consideration at all when picking a carrier. I have carried out quantitative research by means of surveys, involving 147 Hungarian translators and interpreters. The personality types of participants have been examined on the one hand through self-reports, on the other hand through true/false statements on introversion and extroversion, as a follow-up. The research revealed that the vast majority of participating translators were indeed more introverted, based on both self-reports and follow-up questions. However, in the case of interpreters, a contradiction has been brought into light as according to self-reports, most of them were ambiverts, while evaluation of the follow-up questions depicted them as rather extroverted. Due to this contradiction and participating interpreters being underrepresented compared to participating translators, further investigation is needed to draw more accurate conclusions. However, the partial confirmation of the stereotyped statement certainly justifies further attention to be paid to personality types of translators and interpreters and their personality type-related differences, also with regard to introversion and extroversion.

Absztrakt

Tanulmányom központi témája a fordítók és tolmácsok személyiségtípusa az introverzió és az extravertió tekintetében. Magyar fordítók és tolmácsok körében vizsgáltam, mennyire igaz az a sztereotipizált állítás, miszerint a fordítók jellemzően inkább introvertáltak, a tolmácsok pedig jellemzően inkább extrovertáltak, valamint azt, hogy a szakmabeliek figyelembe veszik-e egyáltalán a személyiségtípusukat pályaválasztás során. A vizsgálat kvantitatív módon, kérdőíves felméréssel zajlott, 147 magyar fordító és tolmács bevonásával. Személyiségtípusukat egyrészt önbevallás alapján, másrészt ellenőrzésképp introverzióra és extravertióra jellemző (igaz/hamis) eldöntendő állítások alapján mértem. Kiderült többek között, hogy a kutatásban résztvevő fordítók jelentős többsége valóban inkább introvertált mind az önbevallás, mind az ellenőrző kérdések alapján. A résztvevő tolmácsok esetében ellentmondás született: önbevallás szerint többségük ambivertált, az ellenőrző kérdések alapján viszont jóval inkább extrovertáltak tűnnek. A kialakult ellentmondás, valamint a tolmácsok fordítókhoz mért alulreprezentáltsága miatt pontosabb következtetések levonása érdekében további vizsgálatok szükségesek, azonban a sztereotipizált állítás részleges alátámasztása mindenképpen indokoltá teszi, hogy további figyelmet fordítsunk a fordítók és tolmácsok személyiségtípusára, személyiségtípusbéli különbségeikre, tekintettel az introverzióra és extravertióra is.

Bevezetés

A fordító és a tolmács szakma jellegéből adódóan felmerülhet, hogy a két szakma különböző személyiségtípust kíván. A személyiségtípusbeli különbségeken belül is az introverzió és az extraverzió tekintetében él a köztudatban egy olyan elképzelés, miszerint a fordítók jellemzően inkább introvertáltak, a tolmácsok pedig jellemzően inkább extrovertáltak. Szakdolgozatomon alapuló tanulmányomban azt vizsgálom, mennyire releváns ez a feltételezés a magyar fordítók és tolmácsok körében, valamint, hogy a szakmabeliek mennyire veszik figyelembe személyiségtípusukat pályaválasztás során. Amennyiben valóban megfigyelhető a tendencia, hogy a fordítók jellemzően inkább introvertáltak, a tolmácsok pedig jellemzően inkább extrovertáltak, az indokolt-tá teheti a személyiségtípus figyelembevételét mind a szakma hallgatói részéről pályaválasztás során, mind az oktatási intézmények, azok oktatói, nem utolsósorban pedig a fordítókat és tolmácsokat foglalkoztatók részéről.

Kit nevezünk introvertáltnak és extrovertáltnak?

Dolgozatom témájának feldolgozásához áttekintettem a releváns szakirodalmat, illetve sor került néhány pszichológiai fogalom tisztázására. A személyiségtípusok vizsgálatán belül dolgozatomban kifejezetten az introverzió és az extraverzió skálájára helyeztem a hangsúlyt. Amellett, hogy az introverziót és extraverziót az idegennyelv-tanulást befolyásoló tényezőként is vizsgálják (Richards & Schmidt, 2011), a fordítókat és tolmácsokat illetően is él egy eszerinti megkülönböztetés a köztudatban (1. ábra).

1. ábra: Introvertált-ambivertált-extrovertált skála (Bradberry, 2017)

Az *introvertált* kifejezés a latin *intro-* ('befelé') előtag és *vertere* ('fordít, fordul') szó összevonásából ered, utalva arra, hogy az introvertált emberek a külvilág helyett inkább önmaguk felé fordulnak. „Befelé fordult, a belső hatások iránt fogékony ›lelkialkat›” (Arcanum Digitális Tudománytár). Az introverzió jelentése pedig „lelki befelé fordulás, elzárkózás a külső hatásoktól” (Arcanum Digitális Tudománytár).

A skála ellentétes végén található az *extrovertált*, amely kifejezésben előtagként a latin *extra-* ('kívül, kifelé') csatlakozik szintén a *vertere* mint 'fordít' szóelemhez, a személy kifelé, külvilág felé fordulását jelölve. Definíciója szerint az extrovertált „érdeklődésével kifelé forduló, tevékeny” (Arcanum Digitális Tudománytár), az extraverzió „kifelé való fordulás” (Idegen Szavak Szótára).

A skála két véglete között található az *ambivertáltak*, akiket nem lehet egyértelműen sem az introvertáltak, sem az extrovertáltak közé sorolni. Az ambivertált személyiség típusú emberek bizonyos helyzetekben rendelkeznek mind introvertált, mind extrovertált személyiségjellemzőkkel.

Carl Gustav Jung német nyelven 1921-ben megjelent *Psychologische Typen* c. könyvében ismertette elképzelését a személyiség típusairól. Jung megkülönböztetésében az introverzió és az extravertió tulajdonképpen az ember kifelé vagy befelé orientálódását jelenti. A különbség abban rejlik, hogy az ember honnan meríti az energiát; kívülről, társas helyzetekből, vagy pedig saját belső világából.

Az introverzió és az extravertió biológiai tényezőit tekintve egy fontos különbségre Eysenck (1967) világított rá, aki ezen spektrumhoz a felszálló retikuláris aktivációs rendszer működését kapcsolta. Kutatásai megerősítették, hogy azoknak az embereknek, akik érzékenyebben reagálnak különböző büntető ingerekre, nyugalmi állapotban magasabb az agyi *arousal*,¹ vagyis éberségi szintjük (Germus, 2018). Éberség alatt a pszichológiai szaknyelvben az általános agyi aktivációs szintet (és rendszert), illetve a szervezet éberségi, gerjesztettségi állapotát értik (Mindennapi Pszichológia). Az említett magasabb éberségi szint nagyobb mértékű érzékenységet is jelent a külvilág ingereire – ők lesznek tehát az introvertáltak. Az extrovertáltak normál éberségi szintje ezzel szemben alacsonyabb, ők mondhatni nyitnak az ingerekkel teli külvilág felé, hogy agyuk ezáltal egyensúlyt teremthessen.

Kutatási kérdések

A szakdolgozatomhoz végzett kutatómunkám során elsődlegesen azt szerettem volna felmérni, hogy a magyar fordítók és tolmácsok (valamint fordító és tolmács hallgatók) körében mennyire releváns maga a felvetés, hogy a tolmácsok jellemzően inkább extrovertáltak, a fordítók pedig jellemzően inkább introvertáltak. Elsődleges kutatási kérdésem volt ezenkívül még, hogy a szakmabeliek mennyire vették figyelembe a személyiség típusukat a pálya- és szakirányválasztás során – ha egyáltalán figyelembe vették.

Módszertan

Kvantitatív vizsgálatot végeztem, mivel a lehetőségekhez mérten nagyobb mintán szerettem volna elvégezni a kutatást, annak eredményeit összegezni, és a kapott adatokról általános következtetéseket levonni, amelyek további kutatási kérdéseket vethetnek fel, és még pontosabb kutatási irányt jelölhetnek ki. A 10–15 perces, összesen 45 kérdésből álló

¹Az *arousal* angol szó, mint szakterminus, átkerült és beépült a magyar pszichológiai szaknyelvbe. Szakirodalom, internetes szótárak áttekintése, illetve szakemberrel történő konzultáció után arra jutottam, hogy az 'éberség' lehet rá a legmegfelelőbb magyar fordítás.

kérdőív kitöltésére 147 fő vállalkozott, a kitöltők között szerepeltek tolmácsok, fordítók, olyanok, akik mindkettővel foglalkoznak, tolmács hallgatók, fordító hallgatók, tolmács és fordító hallgatók is. A válaszokból született adatok feldolgozásához statisztikus segítségét kértem.

A kérdőívet Google Űrlap formájában készítettem el, és online osztottam meg. A válaszadók fordító és tolmács szakmai Facebook-csoportok, valamint szakmai egyesületek tagjai voltak. A kitöltésben bárki részt vehetett, aki tolmácsként és/vagy fordítóként tevékenykedik, illetve e két szakirány hallgatója, egyéb kritériumot nem állítottam fel a kitöltőkkel szemben.

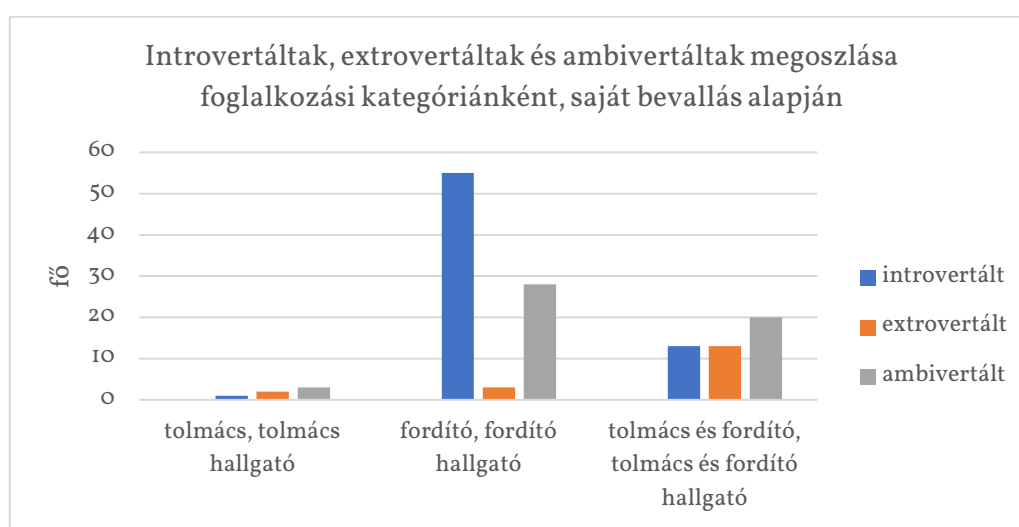
Az első primer kutatási kérdés megválaszolásához, miszerint mennyire igaz az az állítás, hogy a fordítók inkább introvertáltak, a tolmácsok pedig inkább extrovertáltak a magyar fordítók és tolmácsok körében, a válaszadóknak először meg kellett jelölniük, hogy saját megítélésük szerint az introvertált, az extrovertált vagy esetleg az ambivertált kategóriába sorolják magukat, amelyhez a személyiség típusok rövid definíciója szolgált segítségül. A kérdőív kitöltése során később ellenőrző kérdésekre is válaszolniuk kellett. Az ellenőrző kérdések olyan eldöntendő (igaz-hamis) állításokból tevődtek össze, mint például „Szeretem, ha minden körülöttem forog”, valamint „Nem szeretem, ha mindenki rám figyel”. Ezek segítségével ellenőrizni lehetett, hogy a kérdőív kitöltőinek a személyiség típusukat illetően önbevallás alapján adott válaszuk és az ellenőrzőkérdések válaszaik között mekkora az átfedés.

Elemzés

Primer kutatási kérdések

A kérdőíves felmérés eredményeként kapott adatok elemzése során a személyiség-típust illetően egyben vizsgáltam azokat a kitöltőket, akik már aktívan a szakmában tevékenykednek, illetve azokat, akik még hallgatók, egy nagyobb minta elérése érdekében – ezáltal a továbbiakban az elemzés során (ha külön nem térek ki rá) az egyszerűség kedvéért fordítók alatt a fordítókat és fordító hallgatókat, tolmácsok alatt a tolmácsokat és tolmács hallgatókat, fordítók és tolmácsok alatt pedig a fordítókat és tolmácsokat, valamint fordító és tolmács hallgatókat is értem. Utóbbiak csoportjára a későbbiekben vegyes csoportként is hivatkozom. Ahogy azt fentebb említettem, a válaszadóknak először saját megítélésük szerint kellett megjelölniük (definíciók segítségével), hogy melyik személyiség típusba sorolják magukat. Ennél a pontnál lehetőségük volt az introvertált és extrovertálton kívül az ambivertált opciót is megjelölni, melynek definícióját szintén fentebb tárgyaltuk. Láthatjuk majd, hogy jelentős számban jelölték ez utóbbi opciót, amit érdemes fenntartásokkal kezelni, hiszen nem tudhatjuk pontosan, hogy a válaszadók valóban ambivertáltak, vagy esetleg csak nem tudták eldönteni, hova sorolják magukat, ezért választották a köztes opciót.

A 2. ábra szemlélteti az introvertáltak, extrovertáltak és ambivertáltak megoszlását foglalkozásuk alapján, a válaszadók saját bevallása szerint. A tolmácsok válasza alapján 3 fő ambivertáltnak, 2 fő extrovertáltnak és 1 fő introvertáltnak jelölte magát. Ami a fordítókat illeti, 55 fő jelölte magát introvertáltnak, 28 fő ambivertáltnak és mindössze 3 fő extrovertáltnak. Ami a vegyes csoport válaszait illeti, tehát azokat, akik mindkét szakmával foglalkoznak, 20 fő jelölte magát ambivertáltnak, 13 fő extrovertáltnak és szintén 13 fő introvertáltnak. Egyértelműen szembetűnő a fordítók között megjelenő introvertáltak száma, de megemlítendő még a vegyes csoportban lévő ambivertáltaknak a többsége is. Ezzel szemben a tolmácsok csoportjában egyáltalán nem kiemelkedő az extrovertáltak száma.

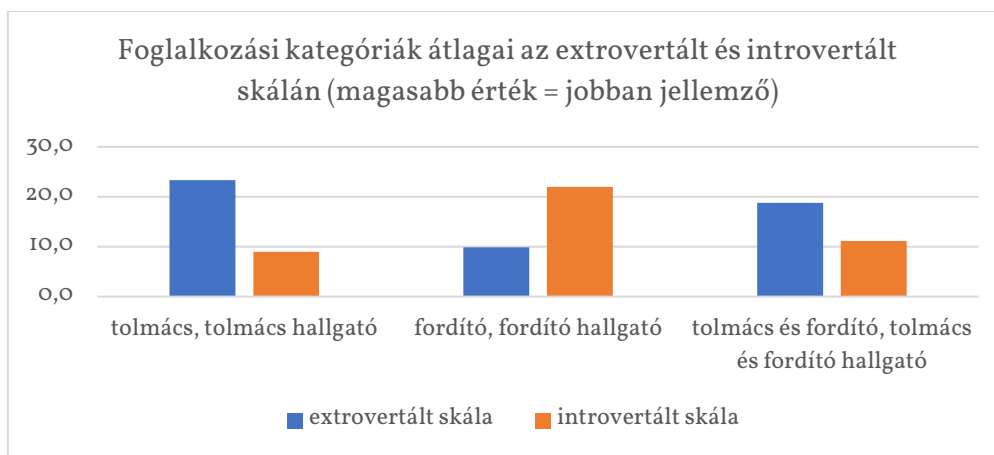

2. ábra: Introvertáltak, extrovertáltak és ambivertáltak megoszlása foglalkozási kategóriánként, saját bevallás alapján

A személyiség típusok vizsgálatának második lépése a már említett ellenőrzőkérdések megválaszolása volt. Kérdőívem az extrovertáltság alátámasztására 6, az introvertáltság alátámasztására 5 eldöntendő (igaz-hamis) állítást tartalmazott, amelyek véletlenszerű sorrendben, egyéb kérdésekkel keverve jelentek meg. Az introverzió és az extravertió mértékét egy összesített skála segítségével vizsgáltam, amelyen 30-30 pontot lehetett elérni az állításokra adott válaszok alapján. A skálaeredményeket a 3. ábra összegzi.

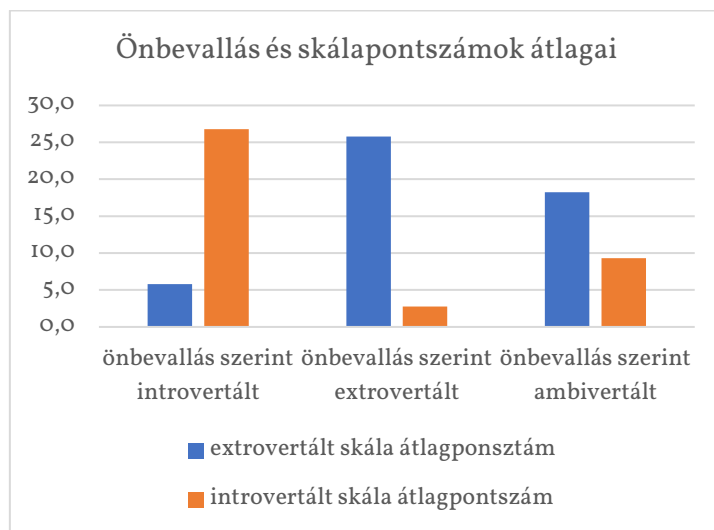
A tolmácsok átlagpontszáma a (legfeljebb 30 pontos) extrovertált skálán 23,3 pont, az introvertált skálán pedig 9 pont volt. A fordítók az extrovertált skálán 9,9, az introvertált skálán 22 pontot értek el. A vegyes csoport az extrovertált skálán 18,8, az introvertált skálán pedig 11,1 pontot szerzett. A skálán elért magasabb érték jelöli, hogy az adott személyiség típus jobban jellemző az adott foglalkozási kategóriára. Az önbevallás eredményeivel szemben megállapíthatjuk tehát, hogy a skálaeredmények szerint a tolmácsokra jelentős mértékben igazak voltak az extrovertáltakra jellemző

állítások. A fordítókat illetően az önbevalláshoz hasonlóan a skálaeredmények alapján is magasabb az introvertált jellemzők mértéke. Végül, de nem utolsó sorban pedig a vegyes csoport, bár az önbevallás alapján egyenlően tartalmaz intro- és extrovertáltakat, a skálán az extrovertált jellemzők mértéke lett esetükben a magasabb.

3. ábra: Foglalkozási kategóriák átlagai az extrovertált és introvertált skálán

Az önbevallás és a skálapontszámok alapján elért eredmények közti átfedést jól szemlélteti továbbá a 4. ábra.

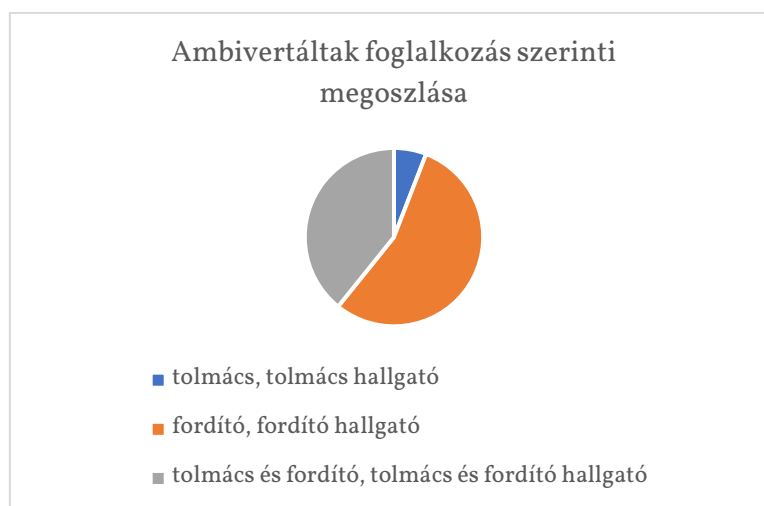

4. ábra: Önbevallás és skálapontszámok átlagai, diagram

A diagram alapján megállapítható, hogy a magukat saját megítélésük szerint introvertáltaként jelölők jelentős többsége a skálapontszámok alapján is az introvertáltak kategóriájába sorolható, és hasonlóképpen a magukat extrovertáltaként jelölők jelentős többsége a skálapontszámok alapján is extrovertált. Érdekeség, hogy a saját bevallásuk alapján ambivertáltak többsége a skálapontszámok alapján inkább extrovertált – itt érdemes ismét megjegyezni, hogy az ambivertált kategória megjelölése nem

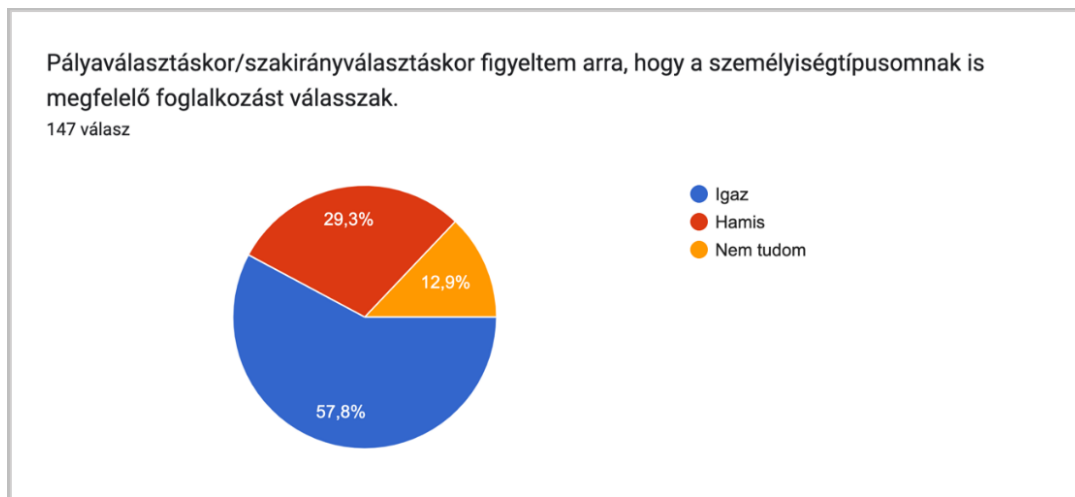
tudhatjuk, hogy mennyire releváns, köztes megoldásként is funkcionálhatott, ha a válaszadó nem tudott dönteni a két véglet közül.

Végül megemlítendő még az ambivertáltak csoportjának foglalkozás szerinti megoszlása. Az 51 magát ambivertálnak jelölő válaszadóból mindössze 3 fő tolmács, 28 fő fordító, illetve 20 fő foglalkozik mind tolmácsolással, mind fordítással. Ezt az eredményt – amit az 5. ábra szemléltet – azonban nagyban befolyásolja az, hogy a kérdőív kitöltői többnyire (147/81 fő) fordítók voltak.

5. ábra: Ambivertáltak foglalkozás szerinti megoszlása, diagram

Második primer kutatási kérdésem arra irányult, hogy a szakmabeliek mennyire vették figyelembe pályaválasztáskor a személyiségtípusukat. Az összes válaszadó többsége, szám szerint 93,9% egyetértett abban, hogy a személyiségtípus fontos szempont pályaválasztáskor. Csupán 1,4% szerint nem fontos, 2,7% pedig nem tudta eldönteni. A kitöltők 4,8%-a szerint léteznek ennél fontosabb szempontok, ide sorolták például az érdeklődést, az anyagi biztonságot és a tehetséget. Bár egyértelműen kimutatható, hogy a kitöltők nagy része fontos szempontnak tartja a személyiségtípust pályaválasztás során, ez még nem feltétlenül jelenti, hogy valóban figyelembe is vették azt. Azt az állítást, hogy „Pályaválasztáskor/szakirányválasztáskor figyeltem arra, hogy a személyiségtípusomnak is megfelelő foglalkozást válasszak”, már kevesebben, az összes kitöltő 57,8%-a jelölte igaznak, 29,3% hamisnak, és 12,9% viszont nem tudott dönteni (6. ábra).

6. ábra: Személyiség típusnak megfelelő foglalkozás igaz/hamis

Továbbra is azt vizsgálva, hogy mennyire befolyásolta a válaszadók pályaválasztási döntését a személyiség típus szempontja, a következő állításokról kellett dönteniük: „Azért lettem inkább fordító, mert személyiség típusomból adódóan tolmácsolásra kevésbé lennék alkalmas” – erre az állításra a fordítók jelentős többsége, 74 %-a válaszolt igazgal, 26 %-a hamissal. Az „Azért lettem inkább tolmács, mert személyiség típusomból adódóan fordításra kevésbé lennék alkalmas” állítást pedig a tolmácsok 67 %-a jelölte igaznak, 33 %-a hamisnak.

Eredmények

Az eredmények összegzése során tolmácsokként a kérdőívet kitöltő tolmácsokra, fordítókként a kérdőívet kitöltő fordítókra utalok. A kérdőívet kitöltő 147 főből alacsony számban voltak azok, akik csak tolmácsolással foglalkoznak (feltételezhetően főfoglalkozásuk szerint tolmácsok). A fordítók nagyobb számú képviselője mellett azonban jelentős számban voltak jelen még azok is, akik mindkét szakmával foglalkoznak. A tolmácsokról elmondható tehát, hogy többségük más munkát is végez. Láthattuk, hogy a fordítók kimagasló többsége saját bevallása szerint introvertált, emellett jócskán szerepelnek köztük ambivertáltak, extrovertáltak viszont kevésbé. A skálaeredmények (ellenőrző kérdések) alapján a fordítók összességében jóval inkább introvertáltak mondhatók, mint extrovertáltak. A tolmácsok többsége saját bevallása szerint ambivertált, ezt követik csak az extrovertáltak és végül I fő introvertált. A skálaeredmények alapján a tolmácsok jóval inkább extrovertáltak mondhatók, mint introvertáltak. Ambivertáltak akkor tekinthetnénk őket, ha az introvertált és az extrovertált skálakon hasonló pontszámot értek volna el, azonban az eredmény ettől eltérően alakult. Ellentmondás született tehát a tolmácsok önbevallása és az ellenőrző kérdésekre adott válaszai között. A vegyes csoport többsége saját bevallása szerint ambivertált, továbbá egyenlő arányban vannak introvertáltak és extrovertáltak. A skálaeredmények alapján a vegyes csoport inkább extrovertáltak tekinthető. Az elemzésben kitértem arra is,

hogy a magukat saját megítélésük szerint introvertáltak jelölők jelentős többsége a skálapontszámok alapján is az introvertáltak kategóriájába sorolható, a magukat extrovertáltak jelölők jelentős többsége a skálapontszámok alapján is extrovertált, a saját bevallásuk alapján ambivertáltak többsége pedig a skála-pontszámok alapján inkább extrovertált. Ez arra enged következtetni, hogy az extrovertált tolmácsok inkább ambivertáltak jelölték magukat. Összességében láthatjuk, hogy a kutatási kérdésem alapjául szolgáló állítás miszerint a fordítók inkább introvertáltak, a tolmácsok pedig inkább extrovertáltak, a fordítók esetében mind az önbevallás, mind az ellenőrző kérdések alapján alátámasztásra került. A tolmácsok esetében bár az önbevallás nem, az ellenőrző kérdések eredménye viszont szintén alátámasztja az állítást.

Az, hogy a fordítók többsége egyetértett azzal, hogy azért lett inkább fordító, mert személyiség típusából adódóan tolmácsolásra kevésbé lenne alkalmas, illetve a tolmácsok többsége azzal, hogy azért lett inkább tolmács, mert személyiség típusából adódóan fordításra kevésbé lenne alkalmas, arra enged következtetni, hogy a szakmabeliek többsége figyelembe vette a személyiség típusát a pályaválasztási döntés meghozatala során. Kiderült, hogy azoknál az embereknél, akiknek főtevékenysége a fordítás és emellett vállalnak tolmácsolási munkákat, kevésbé lehet releváns az anyagi motiváció, míg azoknál az embereknél, akik főtevékenysége a tolmácsolás, inkább jellemző, hogy anyagi motivációból fordítási munkákat is vállalnak. A kitöltők többsége szerint a személyiség típus figyelembevétele és a jövedelmező foglalkozás választása egyaránt fontos pályaválasztási szempont. A válaszadók többsége szerint viszont saját pályaválasztásakor nem volt erősen meghatározó az anyagi szempont. A fordítók többsége minimális kivétellel nem azért lett inkább fordító, mert jobban lehet vele keresni, a tolmácsok fele viszont azért lett inkább tolmács, mert szerintük tolmácsolással jobban lehet keresni. A tolmácsok többségének reálisak voltak az elképzelései a szakmájuk jövedelmezését illetően, míg a fordítók kevesebb mint felének voltak csak helytállóak az elképzelései.

Kutatásom eredménye rámutatott, hogy a tolmácsok többsége fontosnak véli, hogy egy tolmács beszédes, extrovertált személyiség legyen, a fordítók többsége azonban nem ért egyet azzal, hogy egy fordító csendes és introvertált kell, hogy legyen. Megtudtuk, hogy a szakmabeliek szerint a három legfontosabb tolmács tulajdonság a kommunikációs készség, a rövidtávú emlékezőképesség és az előadóképesség, a három legfontosabb fordítói tulajdonság pedig az alaposág, a precizitás és az önállóság, ami egyértelműen arra enged következtetni, hogy a szakmabeliek szerint e két szakma merőben eltérő tulajdonságokat követel. Kiderült továbbá, hogy a fordítók többsége nagyon elégedett és nagyon boldog a szakmájában, akkor is, ha csak az introvertált fordítókat nézzük. A tolmácsok többsége hasonlóképpen nagyon elégedett és nagyon boldog a szakmájában, akkor is, ha csak az extrovertált tolmácsokat nézzük, valamint fontosnak tartom megjegyezni, hogy a tolmácsoktól a boldogtalan opcióra nem is érkezett válasz.

A dolgozatomban alapfelvetéseként szolgáló sztereotípiák, miszerint a fordítók inkább introvertáltak, a tolmácsok pedig inkább extrovertáltak, bizonyos mértékben tehát alátámasztásra került a kérdőíves vizsgálat eredményei alapján, különös tekintettel a fordítókra, hiszen ők képviseltették magukat jelentősen nagy számban, illetve mind önbevallás, mind skálapontszámok alapján inkább introvertáltak bizonyultak. A tolmácsok esetében csak részben került alátámasztásra a fenti állítás, hiszen ők csak a skálapontszámok alapján mutattak kimagasló mértékű extravertizációt, figyelembe kell venni azonban, hogy a fordítókhoz képest alacsony számban képviseltették magukat kutatásom keretein belül. Ez annak is tudható be, hogy a tolmácsok hajlamosak fordítási munkákat is vállalni – aminek háttérében gyakran anyagi motiváció áll –, ezáltal a fordítók és tolmácsok vegyes csoportjába kerültek besorolásra. Még pontosabb megállapítások érdekében, a tolmácsok jelen kereteken belüli alulreprezentáltsága, illetve az önbevallás és a skálapontszámok eredményeinek ellentmondása miatt érdemes volna további kutatásokat végezni a tolmácsok személyiség típusát illetően, lehetőleg több olyan szakmabeli bevonásával, aki főtevékenységként tolmácsolással foglalkozik. Mivel a fenti sztereotipizált állítás részben alátámasztásra került, ez indokoltá teheti, hogy figyelmet fordítsunk a fordítók és a tolmácsok személyiség típusára, különös tekintettel az introvertációra és az extravertációra, akár a fordító és tolmács mesterképzés keretein belül. A személyiség típus figyelembevétele különösen fontos lehet a képzés első évét követő szakirányválasztáskor, amikor is a hallgatók részben teljesítményük és oktatói javaslatok, részben saját preferenciájuk alapján választanak a fordító és a tolmács szakirány közül. Célszerű és hasznos ilyenkor önreflexióra buzdítani a hallgatókat annak tudatában, hogy bizonyos személyiség típusal lehet, hogy az egyik szakmában jobban ki tudnak majd teljesedni, mint a másikban, természetesen anélkül, hogy azt feltételeznénk, egy introvertált személy nem lehet jó tolmács, vagy egy extrovertált személy jó fordító. Érdemes figyelembe venni a személyiség típusát és önreflexióra buzdítani olyan nehezebb esetekben is, amikor egy hallgató preferenciája szerint választaná az egyik szakmát, azonban teljesítménye alapján nem éri el azt a szintet, amivel oktatói továbbengedhetnék a vágyott szakirányba, hiszen láthattuk, hogy a két szakma eltérő tulajdonságokat és lehet, hogy eltérő személyiség típusokat is követel, így az alkalmatlanság oka akár ezekben is keresendő lehet.

Áttérve a pályaválasztás és a személyiség típus kérdésére: kiderült, hogy csupán néhány kivétellel az összes kitöltő szerint fontos szempont pályaválasztáskor a személyiség típus, emellett a kitöltők többsége figyelembe is vette azt. A kutatási kérdésre válaszolva tehát látható, hogy a többség állítása szerint figyelembe vette a személyiség típusát, azonban érdemes megemlíteni az ellentmondást is, miszerint jónéhányan, bár fontos szempontnak tartják a személyiség típusát, mégsem vették figyelembe pályaválasztáskor. A kitöltők kevesebb mint fele szerint állt rendelkezésre segítség, támogatás és megfelelő eszközök ahhoz, hogy személyiség típusuknak megfelelő foglalkozást tudjanak választani, azonban szinte egyöntetűen úgy vélekedtek,

hogyan fontos az önismerettel foglalkozni az oktatásban, akár annak több szintjén is. Ezek az eredmények indokoltá teszik, hogy az önismeret és a hallgatók személyiség típusa figyelmet kapjon akár a fordító és tolmács mesterképzés során, a fordítás és a tolmácsolás szakmájával foglalkozó tantárgyakba beépítve. A teljesség igénye nélkül, már az is hasznos lehet, ha a hallgatók tisztában vannak a fordítók és a tolmácsok személyiség típusainak lehetséges sajátosságaival, amely gondolkodásra ösztönözheti őket annak érdekében, hogy a számukra legmegfelelőbb döntést hozzák meg. Az eredmények indokoltá teszik továbbá az önismereti és a pályaválasztási úton segítő, jelenleg rendelkezésre álló eszközök lehetőség szerinti további népszerűsítését az oktatási intézményekben.

Konklúzió

Bátran kijelenthetjük, hogy két egyforma ember nem létezik. Éppen ezért, mivel minden ember más, nem egyszerű feladat személyiség típusokat illetően általános érvényű következtetésekre jutni, viszont éppen ezért is különleges és kissé nehezen megfogható (pszichológiával nem hivatásszerűen foglalkozók számára legalábbis mindenképpen) a vizsgált terület. Az előbbieket tudatában, kutatásom alapján a teljesség igénye nélkül az alábbiakat fogalmaztam meg.

Tekintve, hogy a dolgozatom alap gondolatoként szolgáló sztereotipizált állítás részben alátámasztásra került, indokolt további figyelmet fordítani a fordítók és a tolmácsok személyiség típusára az introverzió és az extravertió, de akár egyéb személyiségjegyek tekintetében is. A két szakmához szükséges készségek és a személyiség típusok elkülönítése, definiálása és vizsgálata hasznos lehet egyrészt a pályaválasztás során, hiszen a fiatalok ezáltal még jobban megalapozott döntéseket hozhatnak, másrészt indokolt figyelembe venni ezeket tolmács és fordító felvételi vizsgáknál is, valamint a fordító és a tolmács pálya választásakor, nem utolsósorban pedig az oktatóknak is hasznos tisztában lenni ezekkel. Felmerül a kérdés, hogy (további, reprezentatív kutatások eredményeinek függvényében) érdemes volna-e tudatosan külön kezelni e két szakmát és a hozzájuk rendelt elvárásokat, valamint az elvárásokat úgy felállítani, hogy azok nyelvi és szakmai kompetenciákon kívül személyiség típusbéli különbségekből eredő jellemzőket is figyelembe vegyenek, akár képzési bemeneti, akár kimeneti követelmények vonatkozásában. Indokolt továbbá az önismereti és a pályaválasztási úton segítő meglévő eszközöket lehetőség szerint még inkább népszerűsíteni az oktatási intézményekben. Jelen kutatás eredményei, illetve a témával kapcsolatos további kutatások elvégzése az oktatási intézményeken kívül hasznosak lehetnek a fordítással-tolmácsolással foglalkozó egyéb intézmények és fordítókat-tolmácsokat foglalkoztatók (munkáltatók) számára is.

Javaslatok, további kutatási kérdések

A szakdolgozatom témájában áttekintett kutatásoknál számos esetben a résztvevők szubjektív ítéletképességük szerint állapítottak meg magukra jellemző tulajdonságokat, amit bizonyos esetekben nem, vagy csak bizonyos mértékben sikerült alátámasztani. A kutatások legtöbbször nem alkalmazott nagy, reprezentatív mintavételt. Hasonlóképpen a dolgozatomban végzett kutatás résztvevőinek is egyrészt saját megítélésük szerint, szubjektív módon kellett megállapítani a személyiség típusukat, másrészt pedig (igaz-hamis) eldöntendő állítások segítségével igyekeztem objektív módon mérni az introverzió és az extraverzió mértékét. Még pontosabb eredmény elérésének érdekében érdemes volna olyan kutatást is elvégezni, amelyben a szakmabelieknek teljeskörű személyiségtesztet is ki kell tölteniük. Szintén érdekes volna ezután a típusmérő teszt eredményeit összevetni a szakmabeliek saját magukról alkotott képével, és megnézni, hogy a tolmácsok önbevallása és teszteredményük között így is ellentmondás áll-e fenn.

Kutatásom másik sajátossága a tolmácsok alulreprezentáltsága volt: emiatt, valamint a fent említett ellentmondás miatt is érdemes volna további kutatásokat végezni a tolmácsok személyiség típusát illetően. Ehhez érdemes volna egyrészt több olyan szakmabelit bevonni, aki főtevékenységként tolmácsolással foglalkozik, másrészt – mivel az előbbi lehet, hogy nehezen kivitelezhető, hiszen láthattuk, hogy a tolmácsok többsége nem kizárólag tolmácsolással foglalkozik – esetleg egységesen egy „tolmács” kategóriában kezelni és vizsgálni mindenkit, aki (bármi egyéb tevékenység mellett) tolmácsol.

Számos, a témában áttekintett kutatás fordító és tolmács hallgatókat vizsgál, akik a szakma tanulási fázisában vannak, nem pedig már képzett és gyakorló szakemberek. Hasonlóképpen a nagyobb mintavétel érdekében magam is kiterjesztettem a kutatásomat a hallgatókra, azonban érdemes volna a jövőben külön is vizsgálni a már szakmában dolgozókat és a még pályaválasztás előtt állókat. Érdekes volna továbbá figyelmet fordítani kifejezetten introvertált tolmácsokra és extrovertált fordítókra, akik megdöntik a sztereotípiát, akár mélyinterjúk alkalmazásával is.

Irodalomjegyzék

Arcanum Digitális Tudománytár. „Introvertált”, „Introverzió”.

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/i-i-F266A/introvertalt-F2797/>

Arcanum Digitális Tudománytár. „Extrovertált”. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/e-e-F1E41/extrovertalt-F1FFD/>

Bradberry, T. (2017). Don't feel like an introvert or an extrovert? Try ambivert. Word Economic Forum. <https://www.weforum.org/agenda/2017/04/dont-feel-like-an-introvert-or-an-extrovert-try-ambivert/>

Eysenck, H. J. (1967). The biological basis of personality (pp. 100–117). Thomas.

Germus, K. (2018). Extro- és introverzió: fejben dől el! *Mindset Pszichológia*.
<https://mindsetpszichologia.hu/extro-es-introverzio-fejben-dol-el>

Idegen Szavak Szótára. Extraverzió.

<https://idegen-szavak-szotara.hu/extraverzi%C3%B3-jelent%C3%A9se>

Jung, C. G. (1921). *Psychologische Typen*. Rascher.

Mindennapi Pszichológia. Arousal. <https://mipszi.hu/lexikon/arousal->

Richards, J.C. & Schmidt, R.W. (2011). *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics* (4th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315833835>